

PRIKAZ KNJIGE

Philip Kitcher (2021).

The main enterprise of the world: Rethinking Education

Oxford University Press (436 str.)

Godine 2021. u izdanju Oxford University Pressa objavljeno je djelo Philipa Kitchera *The main enterprise of the world: Rethinking Education*. Autor Kitcher filozof je i profesor emeritus na sveučilištu Columbia University. Njegov dosadašnji opus obuhvaća filozofska razmišljanja o različitim obrazovnim disciplinama, ali i zastupanje pragmatičnih ideja.

Knjiga *The main enterprise of the world: Rethinking Education* sastavljena je od predgovora, uvoda i tri poglavlja. Kroz 436 stranica, Kitcher pragmatistički iscrpno razlaže vlastita promišljanja o obrazovanju za 21. stoljeće. Iako filozof, ovo njegovo djelo nije isključivo filozofsko, nego daje interdisciplinarni uvid u problematiku suvremenog obrazovanja. Ključna poruka njegovih interdisciplinarnih uvida jest promišljanje o suvremenoj reformi obrazovanja. Unutar triju poglavlja otvara pitanja individualnih, ali i općenitih ciljeva obrazovanja promatranih i kroz ekonomsku perspektivu. Početna premisa Kitcherovog djela jest zastario odgojno-obrazovni sustav koji nije u skladu sa zahtjevima današnjega Homo Sapiensa. Uočava kako su sadašnji postavljeni ciljevi podređeni ciljevima homogeniziranih grupa, a ne svakom pojedincu čime sustav postaje manjkav. Uzimajući u obzir individualni i kolektivni aspekt obrazovanja, Deweyevski se zalaže za napredak i uzimanje u obzir oba aspekta.

Prvo poglavlje obuhvaća tematiku preopterećenja, individualaca, zadovoljstva, građanstva, moralnog razvoja i uloge religije. Započinje navodeći popis obveznih predmeta prema ambicioznom prijedlogu John Milla. Uspoređujući Millov popis, Kitcher uočava kako je današnji popis obveznih predmeta također ambiciozan, ali mu nedostaje funkcionalne implementacije u današnjem društvu. Autor naglašava zastarjelost odgojno-obrazovnog sustava koji je, po njemu, bio pogodan

za doba industrijskih revolucija. Otvara pitanje preopterećenosti dionika odgojno-obrazovnog sustava te što u današnjem dinamičnom društvu školstvo uopće može ponuditi učenicima. Smatra kako školstvo treba odrediti nove makrociljeve koji bi služili mladima da budu aktivniji dionici društva. U tom kontekstu predlaže stvaranje sadržaja koji će mlade pripremiti za rad, funkcionalnost u društvu, te pripremiti ih na demokraciju i politiku. Dok pod treći cilj navodi važnost osposobljavanja učenika za pronalazak zadovoljstva i životne punine, naglašava i važnost potreba tržišta rada prema kojima bi se odgojno-obrazovni sustav trebao okrenuti, ali uz liberalniji pristup od trenutnog u kojem fokus treba biti na važnosti obrazovanja.

Drugi dio obuhvaća tematiku prirodnih znanosti, umjetničkog područja i važnosti razumijevanja samih sebe, ali i sveobuhvatni odgoj maloljetnika. Kitcher navodi kako bi cjelokupno punoljetno stanovništvo trebalo sudjelovati u odgoju djece i mladih. To je moguće uz kolektivno „uzdizanje“ stanovništva uz podrazumijevajuće sudjelovanje učitelja koji trebaju biti objektivno plaćeni. Autor se u ovom poglavlju bavi i načinom poučavanja sadržaja u budućim kurikulumima. Zalaže za stvaranje uvjeta u školstvu za buduće znanstvenike, ali i za razvoj znanstvenog promišljanja za sve one koji znanstvenici neće biti. „Neznanstvenici“ svojim bi propitkivanjem pred znanost stavljali nove znanstvene ciljeve i izazove koji bi unaprjeđivali znanost u cjelini. Također, zalaže se za davanje većeg prostora umjetničkom području u budućim kurikulumima za koje govori kako nije pretjerano bilo zastupljeno u njegovom obrazovanju. Smatra kako doživljaj različitih umjetničkih disciplina predstavlja dobitak za učenike. Polemizira o ulozi religije u obrazovanju te zastupa umjerenu zastupljenost u kojem učenici u jednom dijelu obrazovanja moraju upoznati osnove religije te iz toga sami biraju kakvu će ulogu religija dalje imati u njihovim životima. Unatoč slikovitim i detaljnim idejama koje izlaže u ovom poglavlju, prepoznaje i različita društva koja bi njegovu viziju kurikuluma trebala prilagoditi različitim uvjetima škole, ali i roditelja.

Treći dio Kitcherovog djela predstavlja tematiku društvenih promjena te pitanje utopije. Kao preduvjet za značajnije pozitivne iskorake u obrazovanju Kitcher smatra kako su potrebne značajnije društvene promjene. Naglašava ekonomsku perspektivu obrazovanja. Predlaže organizaciju društva prema Deweyim društvima koja predstavlja kao ideal. Takva društva funkcioniraju po principu besplatne ponude sadržaja, u vidu ulaganja u društvo koje kada dosegne ekonomski povoljnu poziciju postaje produktivno i ne ovisi o pomoći nositelja društva. U tom kontekstu, Kitcher u toj ulozi vidi države kroz obrazovni sustav uz jasno postavljanje ekonomski povoljnih uvjeta kada besplatna pomoć prestaje. Promatrajući obrazovanje kroz ekonomsku perspektivu, prepoznaje Finsku

kao pozitivan primjer ulaganja u obrazovanje koje posljedično nudi priliku za kvalitetnije društvo. Respektirajući više čimbenika kao što su kultura i ekonomski uvjeti obitelji, ali i država, autor zaključuje kako ne postoji utopistički univerzalni hodogram prema društvu blagostanja.

Ova publikacija vrijedno je djelo koje opširno te interdisciplinarno prikazuje zanimljiva razmišljanja o obrazovanju 21. stoljeća. Svakako, ovo djelo vrijedno je polazište stalne potrebe za evaluacijom postojećih odgojno-obrazovnih sustava. Ovakva smisljena promišljanja potrebna su kako bi se školstvo moglo adekvatno mijenjati. Vidljiv je utjecaj Deweya i Milla čije se ideje, uz dodatnu argumentaciju u kontekstu 21. stoljeća, protežu kroz cijelo djelo. Iscrpnim, detaljnim i slikovitim razmišljanjima ne manjka praktičnih ni konciznih preporuka za unaprjeđenje odgojno-obrazovnih sustava. Autor se zalaže za postavljanje obrazovanja na prvo mjesto državnih prioriteta. Smatra kako je to jedini put prema kvalitetnom i suvremenom obrazovanju u kojem bi svaki pojedinac prosperirao te ne bi bio kolateralna žrtva makrociljeva podređenih kolektivističkim potrebama ekonomije, tržišta rada i države. Poglavlja ovoga djela adekvatno su povezana, djelo je pisano razumljivo, iako je potrebno osnovno znanje filozofije i ideja filozofskih klasika kako bi se pojedini dijelovi mogli bolje razumjeti i sintetizirati.

Bruno Matijašević, doktorand pedagogije
brmatijasevic@ffos.hr

Teodora Fonović Cvijanović (2022).

Novi pogledi na istarske teme: od Dobrile do hrvatskoga jezika

Juraj Dobrila i hrvatski jezik u Istri

Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Hrvatsko katoličko sveučilište (218 str.)

Jedan od simbola Istre i istarske kulture, čije ime nosi i pulsko Sveučilište, dosad je proučavan iz mnogo aspekata, a uglavnom klerikalnih i povijesnih jer je u ulozi biskupa ostavio znamenit pečat na istarskome području, ali i šire. Njegov jezični izričaj dosad je bio neistražen, iako je bio poticatelj, mecena i predvoditelj u mnogim aspektima opismenjivanja u Istri te snažan zagovornik hrvatskoga jezika u teškim vremenima za to. Nepravdu ispravlja monografija *Juraj Dobrila i hrvatski jezik u Istri* koja je objavljena 2022., 210 godina nakon Dobrilina rođenja. Autorica je time zaokružila višegodišnje istraživanje koje je započelo s izradom disertacije.

Monografija je podijeljena na pet poglavlja: *Hrvatski jezik i hrvatski narodni preporod u Istri, Biskup Juraj Dobrila, Sadržaj i struktura Dobrilinih djela, Analiza Dobrilinih djela i Razlike u četirima izdanjima molitvenika Otče, budi volja tvoja*, a ukupnost daje pozamašno vrelo dosad neobjavljenih činjenica.

Prvo nas poglavlje, *Hrvatski jezik i hrvatski narodni preporod u Istri*, kroz tri potpoglavlja uvodi u jezičnu i povijesnu situaciju u Istri i šire, počevši od 19. stoljeća. *Hrvatski jezik oko polovice 19. stoljeća* upućuje nas u društveno-jezičnu tematiku i okvir ovoga djela, a prostornim se sužavanjem nastavlja u sljedećemu potpoglavlju – *Društvene i jezične prilike u Istri oko polovice 19. stoljeća*. Na nj se nadovezuju činjenice i misli na narednim stranicama pod naslovom *Pogledi na jezik u pretpreporodno doba*. Odnos jezika i društvenih prilika te utjecaj svećenstva u sudbini hrvatskoga naroda i jezika u Istri spretno nas pripremaju za sljedeće poglavlje.

Drugo poglavlje, *Biskup Juraj Dobrila*, podijeljeno je na četiri dijela i ukrašeno biskupovim portretom, slikom njegove rodne kuće, dokumentima iz njegova školovanja te trima naslovnica: kalendara *Istran* iz 1869. i 1870. te prvoga broja *Naše sloge*, dakle, djelima izuzetno značajnima za proučavanje hrvatskoga jezika i općenito kulture u Istri. Opis Dobriline izobrazbe otvara se potpoglavlje *Jezično obrazovanje*, da bi se tematika u sljedećemu potpoglavlju, *Veze s hrvatskim jezikoslovcima i crkvenim djelatnicima*, proširila i ukazala na zavidnu povezanost s mnogim značajnim kulturnim i jezikoslovnim djelatnicima, klerikalnim ljudima te narodnim poslanicima, o čemu svjedoči i brojna korespondencija. Biskupov odnos i značaj u jezičnome smislu može se vidjeti na narednim stranicama pod naslovom *Juraj Dobrila i hrvatski jezik u Istarskome saboru*. Drugo poglavlje

zaokružuje potpoglavlje *Juraj Dobrila i Naša sloga o hrvatskome jeziku*. Ovaj, u odnosu na ostale dijelove dosad, poduži dio ukazuje na važnost djela koja su mogla biti dostupnija širem čitateljstvu, poput novina, u (hrvatskome) opismenjivanju. Zanimljivo je i to da su i autori toga vremena bili svjesni same problematike te se brojni članci o problemima u jeziku i oko njega nalaze u ovim značajnim novinama.

Sljedeće je poglavlje djela naslovljeno *Sadržaj i struktura Dobrilinih djela* te se sastoji od četiriju manjih potpoglavlja (*Molitvenik Otče, budi volja tvoja*; *Molitvenik Mladi bogoljub*; *Poslanice na hrvatskome jeziku* te *Pisma na hrvatskome jeziku*) koja se odnose na korpus istraživanja. Saznajemo tako da se povijest hrvatskoga standardnog jezika u Istri može pratiti upravo od izlaska molitvenika *Otče, budi volja tvoja*. *Molitvenik Mladi bogoljub* je pak knjižica namijenjena mladima, a budući da je ostala u rukopisu, nakon Dobriline ju je smrti izdao A. Karabaić. Hrvatske poslanice obasižu osamdesetak stranica i mogu se podijeliti s obzirom na to jesu li nastale dok je bio porečko-pulskim ili tršćansko-koparskim biskupom, a sadržajno na korizmene i prigodne. Od pisama je autorica analizirala dvadeset i tri pisma nastala od 1860. do 1881. godine.

Slijedi najopsežnije i najznačajnije poglavlje knjige i prava vrijednost ovoga djela, *Analiza Dobrilinih djela*. Stotinjak je to stranica analize s precizno navedenim izvorima u pozamašnom korpusu koja potvrđuju određeno pravilo ili jezičnu značajku. Analiza počinje još uvijek tada neustaljenom grafijom i pravopisom pod naslovom *Slovopisna i pravopisna razina*. Počinje se primjerima potvrđenih *palatala č, ž, š*, preuzetih od Gaja svega koje desetljeće prije. Nešto je drugačija situacija bilježenja *palatala đ i ć*, pa se u skladu s tadašnjim slovnica za *đ* bilježe isključivo dvoslovi *dj* i *gj*, a za *ć* se nalaze potvrde i za *ć* i za *tj*, ali u skladu s onodobnim tendencijama. Dvojnosti se pak nalaze i kod pisanja *slogotvornoga r*, koje je potvrđeno i s popratnim vokalom *è*, zatim u trima primjerima samo *e* te bez samoglasnika. *Pravopisno načelo*, u začetcima pravopisnih knjiga kakve ih danas poznajemo, koje prevladava jest morfonološko, u skladu s vremenom, ali s potvrđama i fonološkoga tipa pisanja. Nastavlja se primjerima *palataliziranih l i n* te *depalataliziranih lj i nj* pa umetanjem i izostavljanjem *intervokalnoga j*. Slijede primjeri analize glasovnih promjena, redom: *jotacije, jednačenja suglasnika po zvučnosti i po mjestu tvorbe te ispadanje dentala d i t*. U skladu je i s tadašnjim normativnim rješenjima sastavljeno *pisanje negacije* s glagolima, iako ima nekoliko primjera nesastavljenoga pisanja. *Interpunkcijsko načelo* dosljedno gramatičko (strukturno), dok kod *pisanja velikoga i maloga početnog slova* ima manjih odstupanja te poneke dvojnosti. Specifičnost istraženoga korpusa čine i *nadslovi*, odnosno bilježenje naglasaka. Iako nije sustavno provedeno, vrlo je vrijedno spomena. Od ostalih specifičnosti autorica izdvaja bilježenje uskličnika uz vokativ.

Drugo potpoglavlje, *Fonološka i morfonološka razina*, započinje *samoglasničkim alternacijama*, od čega su posebice izdvojeni i oprimjereni *refleks jata*, *pokriveno r*, *nepostojano a*, *redukcija vokala* i *kontrakcija*. Od *suglasničkih* se *alternacija* izdvajaju *vokalizacija*, *suglasnički skupovi jd i šć*, *rotacizam*, *metateza*, *disimilacija*, *protetsko j*, *adrijatizmi* i *sibilarizacija*. Sljedeće potpoglavlje, *Morfološka razina*, otvara *imenična sklonidba instrumentalom jednine vrste i*, gdje kod Dobrile prevladava nastavak *-ju*. Slijedi, u gramatici uvijek izazovan, *genitiv množine* koji je u korpusu oprimjeren i nastavkom *-ah* i nastavkom *-a*, gdje gdje i s cirkumfleksom, i, u manjem broju, nultim nastavkom, a kolebanja su zamijećena i s nepostojanim *a*. Nakon toga prikazani su i oprimjereni *dativ*, *lokativ* i *instrumental množine*, primjeri *dvojine*, *kratka i duga množina* te je nakon ostalih posebnosti pregledno, u tablici, prikazana *imenična sklonidba*. Kod *zamjenično-pridjevne sklonidbe* izdvojeni su *genitiv*, *dativ* i *lokativ jednine*, *zanaglasni akuzativ osobne zamjenice ona*, *dativ*, *lokativ* i *instrumental množine u zamjenica*, *stupnjevanje pridjeva* pa *sklonidba rednih brojeva* te *glavnih dva i tri* po *zamjenično-pridjevnoj sklonidbi*. *Glagolske* su *posebnosti* prikazane kroz primjere različitih vremena i načina, počevši od *infinitiva* pa dalje redom: *prezent*, *orist*, *imperfekt*, *imperativ*, *perfekt*, *pluskvamperfekt*, *futur prvi*, *futur drugi*, *kondicional prvi*, *kondicional drugi*, a izdvojeni su i *glagolski prilozi* i *glagolski pridjevi*. Na kraju potpoglavlja o morfološkosti svoje su mjesto dobile i *nepromjenljive vrste riječi*. Sljedeće potpoglavlje, *Sintaktička razina*, započinje *sintaksom padeža*, dalje se autorica osvrće na *slavenski genitiv*, uobičajenu značajku u Dobrilino doba, pa oprimjeruje *zamjenice*, *sintaksu glagolskih oblika*, *pasiv*, *položaj atributa* i *apozicije*, *glagolski pridjev sadašnji u atributnoj ulozi* i *položaj glagola*. Kraj je ovoga poglavlja posvećen leksiku i stilu. *Leksička i stilska razina* opisuje i oprimjeruje: *biblijsko i*, *biblijsko podrijetlo leksema*, *antonime*, *arhaizme*, *čakavski leksik*, *Dobrilin purizam* te druga *obilježja biblijskoga stila*. Samo nabranje analiziranih značajki djeluje impozantno, dodaje li se tomu i povelik korpus, i to ne digitaliziran, na kakav se svi lako naviknemo, vrijednost ovakva djela višestruko raste.

Budući da je već za Dobrilina života molitvenik *Otče, budi volja tvoja* doživio više izdanja koja se razlikuju po opsegu, sadržaju i jeziku, posljednje je poglavlje, *Razlike u četirima izdanjima molitvenika Otče, budi volja tvoja*, opravdano posvećeno tim razlikama. Ovo poglavlje možda najbolje svjedoči o brizi za hrvatski jezik jer ukazuje na brojne razlike upravo u toj domeni te na neki način opravdava i cijelu provedenu analizu jezika pojedinca, ali s izuzetno velikim utjecajem na čitavo društvo u Istri toga vremena. U poglavlju su i naslovne stranice svih četiriju izdanja molitvenika iz kojih je vidljivo da je razlika bilo i na njima.

Nakon *zaključnih napomena* te popisa literature i izvora, djelo obogaćuju *Dobriline poslanice iz 1858. i 1876.* Djelo završava *kazalom imena*, koje pomaže u pretraživanju, te *bilješkom o autorici*.

Jezik Jurja Dobrile, ali i hrvatski jezik u Istri te njegov standardizacijski tijek ovim su djelom napokon dobili svoje mjesto na znanstvenoj sceni. Do detalja analizirane jezične značajke ukoričene su u crni omot na kojemu dominiraju bijela, crvena i ljubičasta – liturgijske boje – pomno složene u neobične oblike inspirirane pečatom porečko-pulskoga biskupa pa se minucioznost i promišljanje tematike prelijeva i na vanjštinu djela. Djelo doista popunjava prazninu u standardizacijskim procesima hrvatskoga jezika na istarskome području te će osim ljubiteljima *dobre naše* riječi zasigurno biti zanimljivo i onima koji se bave jezikom toga vremena izvan Istre, ali i u drugim razdobljima jer može ukazati na brojne kulturno-povijesne povezanosti.

Doc. dr. sc. Vanessa Vitković Marčeta
Filozofski fakultet
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Republika Hrvatska
vanessa.vitkovic.marceta@unipu.hr